

Snown klassikko viimeinkin suomeksi

Kalle Michelsen

C.P. Snow: *Kaksi kulttuuria*. Esipuhe Stefan Collini, suomentanut Kimmo Pietiläinen. Terra Cognita 1998, 210 s.

Jokainen huomattava tiedeyliopisto järjestää vuosittain säätiön tai nimikkolahjoittajan nimeä kantavan erikoisluennon. Niistä on tullut kansainvälisen tieteen merkittäviä tapahtumia, joissa on mahdollista kuulla jotain uutta ja mullistavaa. Suomessa vastaavaa käytäntöä ollaan vasta luomassa, ja ehkä Kulttuurirahaston sponsoroinnista Yrjö Reenpää-luennosta on tulevaisuudessa lupa odottaa joka vuotista mielenkiintoista tieteellistä tapahtumaa.

Cambridgen yliopistossa on useita merkittäviä nimikkoluentoja, mutta keväisin järjestettävä Rede-luento on jo perinne sinällään. Se on paisuttanut Cambridgen jo ennestään paksua tieteellistä meriittilistää, ja moni Rede-luento on muuttunut eläväksi legendaksi. Yksi sellainen on epäilemättä Charles Percy Snown eli Sir Charlesin toukokuun 7. päivänä 1959 pitämä luento "The Two Cultures and Scientific Revolution". Se synnytti välittömästi rajun julkisen keskustelun, joka tavallisuudesta poiketen ei ole suostunut kuolemaan, vaan jatkaa elämäänsä eri foorumeilla ja eri muodoissa.

Kuten Anto Leikola totesi *Yliopistolehdessä* aikanaan julkaisemassaan kolumnissa, ruotsalaiset kiirehtivät kääntämään Snown vuonna 1959 julkaisemat teesit ja neljää vuotta myöhemmin julki tuodut täydennysosat jo vuonna 1965. Suomalaiset tyytyivät seuraamaan keskustelua sivusta, ja merkittävin reaktio oli Yleisradion vuonna 1967 järjestämä keskustelutarja, joka otsikoitiin "Aikamme kaksi kulttuuria". Samana kesänä insinöörit ja humanistit kokoontuivat pohtimaan Snown ajatuksia Jyväskylän kesän Tekniikka ja humanismi-seminaariin.

Vaikka Snown tekstiä on siteerattu ahkerasti ja vaikka Snown ajatukset puhuttavat suomalaisia intellektuelleja, Snown pamflettia ei ole saatu Suomen kielelle. Kunnes nyt, kun Kimmo Pietiläisen "käännöskoneesta" on syksyn pimeyden poistajaksi vihdoin tullut täydellinen, Stefan Collinin ansiokkaalla esipuheella varustettu taskukirja *Kaksi kulttuuria*. Osmo Pekonen tölvi *Helsingin Sanomien* arvostelussa Pietiläisen käännöstaitoja, mutta ainakin minusta teksti on sujuvaa, sopivan raffaavaa ja Pietiläisen tapaan höystetty monilla suomen kielen rikkauksilla.

Snown perusteesi on niin tunnettu, ettei sitä kannata tässä lähemmin analysoida. Tekijä itse kiteytti ajatuksensa vuoden 1963 tarkastetussa versiossa seuraavasti:
"Yhteiskunnassamme eli kehittyneessä länsimaisessa yhteiskunnassa on menetetty jopa pyrkimys yhteiseen kulttuuriin. Suurimmalla tuntemallamme intensiteetillä koulutetut ihmiset eivät enää pysty kommunikoimaan keskenään tärkeimpien älyllisten ongelmiansa tasolla. Tämä on luovan, älyllisen ja ennen kaikkea tavallisen elämämme kannalta vakavaa. Se johtaa meidät tulkitsemaan menneisyyden väärin, arvioimaan nykyisyyden virheellisesti ja kieltämään tulevaisuuden toiveemme. Se vaikeuttaa tehokkaaseen toimintaan ryhtymistä tai tekee sen mahdottomaksi."

Snown argumentteja on vaikea kiistää. Tieteellis-teknillinen kulttuuri ja siihen monin sitein liittynyt koulutusjärjestelmä ovat tuottaneet modernin maailman, jossa yksilöityminen ja erikoistuminen ovat syrjäyttäneet kollektiiviset yhteisöt ja laaja-alaiset kulttuuripersoonat. Tietämisestä on tullut etuoikeus, joka erottaa rikkaat köyhistä. Samalla siitä on kuitenkin tullut loputtoman kilpailun kohde. Jos et hallitse jonkun erikoisalan terminologiaa ja kysymyksenasetteluja, parasta pysyä poissa keskustelusta, jos mieli välttää diletantin maine. Kirjoja tulee jatkuvasti lisää ja uudet mediat paisuttavat entisestään ylikuormitettua tietovarantoa. Kukaan ei pysty hallitsemaan enää omaa erikoisalaansa, mikä johtaa edelleen silpoutumiseen ja eriytymiseen. Snown teesien vauhdittamana läntisen Euroopan teollisuusmaat, silloinen Neuvostoliitto ja Yhdysvallat jakoivat jonkin aikaa taistella fakki-idiotismia vastaan, mutta viimeistään Reaganin aikakaudella hanskat pauskattiin tiskiin ja jokainen valitsi oman erikoistuneen tiensä.

Vaikka Snown kirja olisi käännetty suomeksi jo 1960-luvulla, kahden kulttuurin ongelmaa tuskin olisi voitu välttää. Ruotsissa

pohdittiin 1960-luvun lopulla vakavissaan tieteenteorian sekä aate- ja oppihistorian opetuksen aloittamista lukioissa, jotta ruotsalaiset nuoret saisivat laajemmin yleissivistystä, ja he ymmärtäisivät luonnontieteellisen maailmankuvan perusteet ja periaatteet. Nämä hankkeet epäonnistuivat, kuten epäonnistuivat myös muissa maissa tehdyt aloitteet erikoistumisen ja kulttuurin kahtiajaon pysäyttämiseksi.

Snown kirjan ehkä suurin uusi anti on sen vahva sidos omaan aikaansa. Snow oli varmasti aidosti huolissaan brittiläisen ja laajemmin koko läntisen kulttuurin tilasta ja kohtalosta. Hän kuvaa elävästi, kuinka luonnontieteilijät ja kirjallisuusälymystö ovat asettuneet toisiaan vastaan, kuinka ivalisesti osapuolet suhtautuvat toisiinsa, ja kuinka ylitsepääsemättömältä tuntuu kahden kulttuurin välinen kuilu.

Snow pyrkii löytämään myös ilmiölle useita eri syitä. Tieteellisen vallankumouksen määrittäminen ja sen seurauksien ymmärtäminen ovat edelleen suuria kysymysmerkkejä läntisessä kulttuurissa. Sama koskee teollista vallankumousta ja sen taustalla vaikuttanutta uutta teknologista ajattelua. Toisaalta vanha henkinen kulttuuri on jopa käsittämästi onnistunut säilyttämään asemansa nopeasti muuttuvassa maailmassa. Snown mielestä kirjallisuusälymystön valta kuitenkin roikkuu hennon korren varassa. Maailman ja kulttuurin ymmärtäminen edellyttää luonnontieteellisen ja teknologisen muutoksen ymmärtämistä. Jos näille keskeisille yhteiskunnallisille valtatekijöille käännetään selkä, seurauksena on juuri kahden kulttuurin yhteenlöymäys.

C. P. Snow näki koulutuksen ehkä ainoana välineenä, jolla kahden kulttuurin välinen kuilu voidaan kuroa umpeen. Koulutus on kuitenkin äärimmäisen hidas keino ratkaista kulttuurin ongelmia. Yhden sukupolven aikana tieteessä ja teknologiassa tapahtuu rajuja muutoksia, joita on mahdollista suodattaa reaaliajassa koulutukseen. Näin uusi sukupolvi on jo aikuisikänsä tullessaan tavallaan ajastaan jäljessä, ja siten epäluuloinen muutoksia ja uudistuksia kohtaan.

Mutta läntisillä teollisuusmailla tuskin on muuta keinoa käytettävissään kuin koulutus. Kuten Snow totesi, "koulutuksen muutokset eivät johda ihmeisiin. Kulttuurimme jako tekee meidät typerämmiksi kuin on tarpeen. Voimme korjata kommunikoinnin jossain määrin, mutta kuten totesin, emme pysty tuottamaan miehiä ja naisia, jotka ymmärtävät maailmaamme yhtä paljon kuin Pier della Francesca ymmärsi omaansa tai Pascal tai Goethe. Hyvällä onnella voimme kuitenkin kouluttaa suuren osan parhaista ajattelijoistamme siten, että he eivät ole tietämättömiä sovelletulta luonnontieteeltä saamistamme myötäjaisista, useimpien ihmisten poistettavissa olevasta kärsimyksestä ja vastuista, jotka kerran nähtynä ovat kiistattomat."

Snown kahta kulttuuria voidaan kuitenkin pitää jo itsessään vanhentuneena teoksena, joka kuvaa paremmin 1900-luvun alkupuolen nostalgista kulttuuri-ihannetta kuin postmodernin yhteiskunnan tiede- ja teknologiautopistista kulttuuria. Kuka tietää, miten hyvin Pier della Francesca, Pascal tai Goethe todella ymmärsivät maailmaa? Ehkä nykyinen peruskoululainen on jo ohittanut heidän tietomääränsä, ja ehkä nykyinen intellektuelli on lopulta paljon kykenevämpi näkemään maailman ja sen kulttuurin hajoamisen kuin Snow uskalsi edes kuvitella.

Joka tapauksessa Snown kaksi kulttuuria jatkaa omaa elämäänsä ja kiitos käännöksestä nyt myös suomen kielellä. Toivottavasti tämä kirja löytää tiensä jokaisen koululaisen ja yliopisto-opiskelijan käteeseen.

Kirjoittaja on Suomen Akatemian tutkija.

karl-erik.michelsen@helsinki.fi